

A nemzetiségi kérdés az 1904. évi költségvetési vitában

A

1904 jún. 25

*Vietoris Miklós beszéde a szlovák nemzetiségi kérdéstről az 1904. évi költségvetési vitában**Képv. Napló, 1901—1906, XXVI. 54—62. 1.*

Vietoris Miklós: T. képviselőház! (*Halljuk! Halljuk!*) Oly kérdéssel kívánok a t. ház becses engedelmeivel, de meggyőződéseim szerint szükségszerűleg behatóan foglalkozni, mely 87 óta, vagyis azon időn belül, hogy ezen háznak tagja lenni szerencsés vagyok, a maga részleteiben több ízben felmerült, az 1902. évi költségvetés tárgyalása alkalmával Hodossy Imre igen t. képviselőtársam által, úgy történelmi fejlődését illetőleg, mint még inkább jogászai szempontból a t. képviselőtársamtól megszokott alapossgal megvilágíttatott; de úgy, miként az a felvidéki magyarság és tót anyanyelvű közönség ma még hazafias és gondolkodó részének a lelkében óhajképpen él még, alaposan tárgyalva nem lett.

És ha mint felvidéki képviselő magamat nemcsak hivatva, de sőt kötelezve is érzem, a t. házat az úgynevezett — és ezen szóra kiváló súlyt helyezek, minek magyarázatát a továbbiakban meg fogom adni — tót nemzetiségi kérdés tekintetében még tüzetesebben tájékoztatni, ez indokolását abban találja, hogy a pánszláv agitációt évek óta úgyszólván napról napra figyelemmel kísérem, és hatásaiban mintegy tanulmányom tárgyává tettem, ha pedig ezen agitációban nagy veszedelmet látok, e tekintetbeni nézetemmel elsősorban ugyan egyéni tapasztalataimra, de azonkívül ezen ügyben a házban történt felszólalásokra, a törvényhatóságoknak a nemzetiségi törvény revíziója érdekében a ház asztalára annak idején letett számos felterjesztéseire, a felvidéki közművelődési egyesület és az országos magyar szövetség alapításának indokaira és gróf Apponyi Albert mélyen t. képviselőtársam ama akciójára is támaszkodom, mely a Felvidékre kihatólag Eberhardon kelt közismeretű szózatával kezdeményeztetett, Nagyszombaton elmondott beszédében pedig folytatást nyert azért, hogy új ellentállási erő öntessék a felvidéki magyarság és tót anyanyelvű közönség ma még félre nem vezetett részének csüggedő lelkébe . . .

De bármily kiváló és nagy fontosságot is tulajdonítok gr. Apponyi Albert mélyen tisztelt képviselőtársam kezdeményezésének, melybe egyéniségének súlyát és ragyogó ékesszólásának varázsát bevitte, de a nagyszombati beszéd ama passzusával, mely szerint a jókkal a rosszak is felszabadultak, egyetérteni azért sem tudok, mert a rosszak, kik alatt ezen adott esetben csakis a magyar állam integritása ellen törő agitátorok lehettek érthetők, szabadok voltak ennek előtte is, mert ha nem úgy lett volna, a Felvidék a disszolúció mai elszomorító képét nem mutathatná.

Azon hitből óhajtok kiindulni, miszerint mindnyájan a rosszat a politikában lehetőleg mellőzni óhajtjuk, és mert minden igaz és hazafias ember politikájának végcélját, és pedig bármely párton foglaljon helyet, csakis a magyar nemzeti állam hatalmi állásának fejlesztése és az oszthatatlan magyar nemzet egységének szorosabbra fűzése képezheti, a pánszláv agitáció pedig éppen ennek az ellenkezőjére, vagyis a nemzeti egység meglazítására és ekként a magyar nemzeti egység dekomponálására és végromlására irányul: ezt az agitációt a legdrágóbb eszközöktől sem riadva vissza, megakadályozni már önfenntartási szempontoknál fogva is kötelességünket képezvén, felszólalásom folyamán azon eszközökre is rá fogok utalni, melyek nézetem szerint ezen cél elérésére alkalmasak; elsősorban pedig annak a beigazolására vállalkozom, miszerint tót nemzetiségi kérdés sohasem volt, sőt minden eddig elkövetett tévedésünk dacára még ma sincs meg oly mértékben kidomborítva, miszerint alkalmas, de azután komolyan alkalmazott eszközök alkalmazásával ezt a veszedelmet.

mely úgy a magyarságot, valamint a tótságot egyaránt fenyegeti, mert hiszen az ezeréves érdekközöségnél fogva ezen kérdésben józanul másként disztingválni nem is lehet — magunktól el ne hárithatnánk. (*Helyeslés a jobboldalon.*)

Igen természetes azonban, hogy ezen tétel beigazolására egyéni tapasztalataim elegendők nem lehetnek, és már a kérdés történelmi fejlődésénél fogva elsősorban magára a történelemre és ezen kérdéssel foglalkozott jelesebb íróink némelyikére mint kútforrásokra kénytelen leszek hivatkozni, és ha ily módon olyanok elmondásába is bocsátkoznám, melyek a t. képviselő urak előtt, egyébként Hodossy Imre t. képviselőtársam már említett beszédéből kifolyólag is többé-kevésbé ismeretesek volnának, ezért ugyan nagykegyű elnézésüket kérem, de mellőzhetőnek ezt azért nem tartom, mert ha egy szerintem nagyfontosságú kérdést lehetőleg alaposan egy beszéd keretében tárgyalni akarunk, nem elegendő a fenyegető veszedelemre egyszerűen ráutalni, hanem annak eredetére, keletkezésére, annak fejlődésére és indokaira is ráutalni kell, hogy viszont a t. képviselőház képesítve legyen bírálatot mondani a tekintetben, vajon a veszedelem elhárítására általam ajánlott eszközök alkalmasak és célravezetőek, vajon indokoltak, sőt jogosultak ama támadásokkal szemben, melyeknek állami és nemzeti egységük a pánszláv agitáció által ki van téve. (*Halljuk! Halljuk!*)

T. képviselőház! Midőn a magyarok ezt az országot elfoglalták, úgy látszik, sokkal szelídebben bántak a legyőzöttekkel, mint a mai más civilizált nemzetek ősei; hiszen már politikájuk is arra utalt, miszerint a legyőzöttekben nem bilincsekbe vert rabokat, hanem hű szövetséges társakat találjanak. Tény, hogy sem a történelem, sem a legyőzöttek hagyománya az itt talált szlávok kipusztításának emlékéét fenn nem tartja, kiknek ellenállása egyébként már számuk csekély voltánál fogva is valami hathatós nem lehetett. Hogy pedig számuk csekély volt, igazolja, úgy az Árpád-ház, valamint a vegyes házakból származott királyaink ama ténykedése, mely szerint a Felvidék nagy, nem lakott területeire nagyszámú németet telepítettek olyannyira, hogy a Felvidék nemzetiségi jellege ama időkben német volt inkább, mint tót — tény, hogy tót város nem létezett, és minden nagyobb város, község német alapítás, sőt e tekintetbeni jellegét egyik-másik a legújabb korig is részben fenntartotta.

A Felvidék nemzetiségi jellegének töttá átalakulása csak az utolsó három században ment végbe, amikor ugyanis számos huszita és cseh portyázó ott letelepedett, és a németek is nagyrészt elszlávosodtak.

Ebből pedig az tűnik ki, hogy a Felvidék lakossága a maga nagy tömegében a magyarnál későbbi jövevény (*Úgy van! Úgy van! a jobboldalon.*), és ebből megérthető az is, hogy tót anyanyelvű népünk körében miért nem maradt fenn Szvatopluk morahán¹ országának az emléke, de még annak az emléke sem, hogy valaha önálló nemzeti léte lett volna, vagy hogy a magyarok által legyőztetett.

Ugron Gábor: Lengyelországból behozott úrbéres a tótok legnagyobb része!

Vietoris Miklós: Az megerősítésre sem szorul, hogy a magyar az itt letelepedett fajok iránt mindig türelmes volt, egyet sem nyomott el erőszakkal, hogy nemzeti jellegéből kivetköztesse; egyet sem pusztított el, mert nem lett magyarrá, hanem ellenkezőleg, nemcsak egyenlő jogban, hanem még kiváltságokban is részesítette az általa alapított államban. Ezen elbánásból azután azon különös viszony fejlődött, melyről több jeles írónk, de legbehatóbban az 1876-ban megjelent *A magyar nemzetiség és államnyelv történeti alakulása* című művében Ipolyi Arnold értekezik, midőn a többek között a következőket mondja: „Történetünk legnagyobb és legdicsebb korszakai nem ismerték soha a nemzetiségi meghasonlást, nem a hazafiatlan vagy hazaellenes pártot”, és továbbá azt mondja: „ha villongott — ti. a nemzet — politikai pártokban és vallási kérdésekben, abban az egyben még egy volt, hogy mindenki azon az egy ország és nemzet hívének, magyarnak és Magyarország hű és igaz fiának vallotta magát. Ezeréves történetünk százezernyi okmányai közül, melyeknek legnagyobb részét már átkutattuk, soha senki sem mutatott fel, soha senki sem látott egyet is, mely ellenkező adatot szolgáltatna.”

¹ *Svatopluk* (Szvatopluk) nyugati szláv fejedelem, a nagy morva birodalom fejedelme 870 — 894 között.

Hát vajon, t. képviselőház, ez jó volt így, és nem lennének-e erősebbek és hatalmasabbak, ha őseink egynyelvű országot hagytak volna ránk? E felett most elmélkedni, mert hiszen a múlton úgysem változtathatunk, időszerűnek nem tartom.

Ha tót anyanyelvű népünket más szláv elemekkel összehasonlítjuk, nyomban kitűnik, hogy nem élt szláv uralom alatt, hanem alkotmányos szabadságban a magyarral, és tót népünk nem is volt hazája iránt háládatlan; nincs a történelemben példa, hogy csak egyszer is feltámadt volna ellene, ellenben igen számos az a példa, mely a hazához való hű ragaszkodásáról bizonyosságot tesz. Más szláv elemekkel szolidaritást soha nem vállalt, és a régiebb időkről nem is szólva, csak a szabadságharc idejéről megemlékezve, míg az akkoron a Felvidéken toborzott zászlóaljok a magyar hadsereg legkiválóbbjai közé tartoztak, addig Hurbán csapataiban, melyek leginkább cseh és morva csőcselékből állottak, helyt foglalt néhány, még ma is hurbánistának csúfolt, félrevezetett tót nem is valami eszményért küzdött, hanem ahol nem volt mitől tartani, rabolt és pusztított.

De tót anyanyelvű népünk nemcsak a magyar hazához ragaszkodik, hanem a magyar nemzet-hez is, mert amint az író mondja, neki nincs külön története, neki nincsenek nemzeti hagyományai és nemzeti hősei; mert az ő hősei a magyar hősök; az ő nagy emberei a magyar történelem kimagasló alakjai.

Így azután érthető, de csakis így érthető, hogy amikor a pánszlávizmus keletkezett, a legnagyobb ellenállást magában tót népünkben találta; és míg a tősgyökeres magyarság, és pedig lakóhelye tót népünk lakta vidékeitől mennél messzebbre esett, annál kevésbé bírván megérthetni, hogy ezen szegény Felvidék és ennek lakossága miként gyakorolhatna valaha a magyar állam sorsára döntő befolyást, — bőségben és kényelemben élte napjait, addig minden nemzetiségi elmélettől eltérőleg, az idegen nyelvű, a tót nép volt az, mely a magyar faj érdekeiért küzdött — igaz — az akkori főurak, de kiváltképpen az akkor még hatalmas birtokos középosztály vezetése alatt. De a főurak, sajnos, a közélettől részben visszavonultak. A birtokos középosztály pedig azon okoknál fogva, melyeket Horánszky Lajos barátom tegnap ékesen és szakszerűen kifejtett, az új idők viszonyaiba beilleszkedni képes nem volt, és ha ma a felvidéki vármegyéken végigtekintünk, azon hajdan oly hatalmas osztálynak csak romjaival találkozunk, vagy már elpusztult, vagy kevés kivétellel pusztulófélben van. Ma a népet elsősorban a pap, a tanító és a közigazgatási tisztviselő vezeti; de az utóbbi, mert a modern állam közigazgatása a nagyközönségre néha nyomasztólag is hat, és így ennek végrehajtóját nem mindig a legkedvesebb színben tünteti fel, a népnek csak akkor vezetője is, ha emberszeretettel és politikai érzékkel is rendelkezik. A pap és tanító pedig, mi tagadás, a mi jó és könnyen vezethető tót népünket nem kivétel nélkül helyes irányba tereli.

Az eddig elmondottakból néhai Grünwald² Béléval, volt képviselőtársunkkal és a felvidéki viszonyok legalaposabb ismerőjével azonos következtetésre kell jutnunk abban: ha a nemzetiség alatt oly nagyszámú népfajt értünk, mely különállásának tudatával bír, és ezen különállását érvényesíteni is akarja, mely önmagának célja és ideálja, és eszközökkel is rendelkezik fejlődésének előmozdítására és ideáljainak megvalósítására: akkor bizvást állíthatjuk, hogy tót nemzetiség nincs, mert mind e törekvést tót népünkben még röviddel ennek előtte hiába kerestük volna. Aki a felvidéki viszonyokat ismeri, annak arra a meggyőződésre kell jutnia, hogy Magyarországnak vannak tót nyelven beszélő hazafias és ma már sajnos, tetemes részében félrevezetett lakosai, de tót nemzetiség nincs, és így tót nemzetiségi kérdés sem lehet.

Az eddig elmondottakban a felvidéki viszonyok fényoldalát volt szerencsém bemutatni. Sajnos, hogy a házat most árnyoldalaival is meg kell ismertetnem. *(Halljuk! Halljuk!)*

Mi tót népünk ragaszkodásában nagy kincset bírnak, de vannak, kik bennünket e kincstől megfosztani, kik a ragaszkodás érzetét gyűlöletté átalakítani törekuszenek, és ma csak a teljesen tájékozatlan nem látja, hogy egy folyton növekedő és kiválóan szervezett párttal állunk szemben! *(Igaz! Úgy van!)* Habár a nemzetiségi mozgolódás már II. József császár idejére vezethető vissza, de a Felvidéken pánszlávizmusról voltaképpen csak a negyvenes évek elején szólhatunk, amikor

² Életr. adatait l. *Iratok* I. 428. l. 2. sz. jegyz.

néhány tanár Kollár tanain indulva, a tót anyanyelvű tanítványokat maga köré gyűjtve, a nagy szláv egyesülés eszméjét kezdte terjeszteni. Ezen tanítványok utóbb mint papok és tanítók az életbe kilépve, az új eszmének prozelitákat iparkodtak szerezni; az irodalmi tevékenység is megindult, néhány költő az új szellemben írt, a sajtó útján is terjedt, és kis tót körök alakultak. Politikailag ezen párt csak a szabadságharc idején kezdett érvényesülni, amikor ugyanis az osztrák kormány a magyarok gyöngítésére a legcsekélyebbet is kihasználni iparkodván, ezen új irányú tótoknak kalandokra vágyó részét ígérettel rábírta, hogy a magyarok ellen fegyvert fogjon, és a magyar államesze hatalmát mi sem igazolhatja jobban, mint az, hogy minden ígéret dacára tót népünknek csak legproblematisabb egzisztenciájú elemeit volt képes megnyerni.

A szabadságharc leküzdése után ezen emberek jutalomban részesítettek, és aki csak némileg is alkalmasnak bizonyult, hivatalban helyeztetett el, és különös, hogy ezen hivatalokban elhelyezett szláv emberek soha szláv igényeket nem támasztottak, hanem a Bach-kormány germanizáló törekvéseit tőlük telhetőleg támogatták.

1860-ban a magyar nemzet a gyűlölt Bach-korszakbeli hivatalnokokat hivatalaikból eltávolítván, ezek amennyiben az országban maradtak, családjaikkal nagy részben nyomorba jutván, természetesen az elégedetlenséghez csatlakoztak, és a pánszláv propaganda karjai közé jutottak. Akkor történt, hogy Túrócszentmártonban több száz tagból álló gyűlékezett, az úgynevezett memorandis-ták, egybegyűlt és mintegy a tót nemzetiség nevében emlékiratot elkészítvén, ezt az országgyűléshez felterjesztették. Tót anyanyelvű népünk ezen emlékiratot a legnagyobb ellenszenvvel fogadta, és tömegesen tiltakozott azon vakmerőség ellen, mintha a Túrócszentmártonban egybegyűlt néhány ember hivatva, vagy jogosítva lett volna az összes tót anyanyelvű közönség kívánalmait formulálni. *(Helyeslés.)* Az országgyűlésen pedig a tájékozatlanság oly nagy volt, hogy csakis feloszlátása akadályozhatta meg, hogy ezen memorandummal úgy foglalkozzék, mint az összes tót anyanyelvű közönség kívánalmait tartalmazó felterjesztéssel.

Az ezután következett Schmerling-politika, mely a magyarok elszigetelésére törekedett, természetesen ezen pánszláv pártot is céljainak kihasználni iparkodott, és ez ezen párt fejlődésének legnevezetesebb időszakát képezi, mert most nemcsak az történt először, hogy törekvéseit a hatalom sok helyütt támogatta, hanem a róm. kat. egyház is. Eddig ugyanis a pánszlávizmus majdnem kizárólag az ágostai evangélikus egyház körében volt elterjedve, most azonban a róm. katolikus papok körében is kezdett tért hódítani. mert Mójzes besztercebányai és Zabojszky szepesi püspökök Schmerling politikájának követői voltak. S különös, hogy habár a nyitrai egyházmegyében Roskoványi püspök kizárólag a teológiai tudománynak élve, az egyház vezetését oly férfiakra bízta, akik az említettekkel egy irányban haladtak, mégis ezen egyházmegyében kevésbé találni ilyen pánszláv hajlamú papokat, mint inkább az esztergomi egyházmegye némely vidékein.

Rákosi Viktor: Szép dolog! *(Zaj a baloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Vietoris Miklós: De a pánszláv pártvezetőségek csakhamar belátták, hogy prosperálásuk nagyobb számú intelligenciát igényel, és létesítettek a tót gimnáziumok, s állítólag irodalmi szempontból a Matica. Szóval minden megtörtént, még az iskolákban tanított történelem is meghamisított, csak hogy a magyarok elleni ellenszenv annál inkább fejlesztessék.

Zboray Miklós: A kormány türte?

Rákosi Viktor: És a püspökök küldték? *(Zaj balfelől.)*

Vietoris Miklós: És alkotmányunk helyreállott. A magyar nemzet képesítve lett arra, hogy az egybeolvadásnak processzusát elősegítse. És a magyar törvényhozás az 1868. évi XLIV. tc.-et, az ún. nemzetiségi törvényt, szerintem a lemondás törvényét létesítette. Mert ha ennek bevezetésében az egységes magyar nemzet oszthatatlanságának elve ki is mondatik, de nem egy szakasza úgy magyarázható, hogy abból ezen elvnek megtagadását is ki lehet magyarázni. Legnagyobb és tényleg törvénybontó hatása leginkább abban nyilvánult, hogy már most a pánszláv agitátorok a törvény alapjaira helyezkedve és a törvény szakaszait a maguk szellemében értelmezve, a méletyt a mi tót köznépünk körébe bevitte. Innen van az, hogy a Dunán innen az ágostai evangélikus egyházban a pánszlávizmus uralkodik, és terjed az a római katolikus papok és tanítók körében is.

Ugron Gábor: Miért nem csinálnak autonómiát? Regulázzuk meg!

Gabányi Miklós: Nekünk a német a legnagyobb ellenségünk! (*Folytonos zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.*) . . .

Vietoris Miklós: Alkotmányunk helyreállításával a magyar nemzet mintegy vissza lett adva önmagának. Ápolhatta ideáljait, fejleszthette intézményeit, élhetett állami, nemzeti és társadalmi feladatának. Kétségtelenül elsősorban köteletségévé vált, mielőtt Európa művelt nemzetekinek sorában a méltó helyet elfoglalhatná, s e végből nemcsak ezen folyton haladó nemzetekkel párhuzamosan haladnia, hanem annak a 20 évnek a mulasztásait is pótolnia kellett, amely alatt a kényuralom hatalma a nemzet alkotmányos jogait bitorolva, minden nemzeti önfejlődés ki volt zárva. Törvényeink részben elavultak, s a kor szellemének meg nem felelők valának. Az új viszonyok új törvények létesítését tették szükségessé, s mert a fejlődés szignatúrája a rohamosság volt, némely törvényt más előrehaladottabb nemzetektől vettünk át anélkül, hogy talán egyiket vagy másikat a mi viszonyainkhoz képest átídomítottuk volna. Innen van az, hogy bár oly bírói karral rendelkezünk, amely bármely más nemzet bírói karával méltán vetekedhetik, igazságszolgáltatásunk mégis lassú, vontatott, s azért költséges volt.

Közigazgatásunk, habár hazafias és utóvégre kivétel nélkül kvalifikált tisztikar kezében volt lévén, a bürokratizmusban megfeneklett. Pénzügyi igazgatásunk, már fejlődésünk rohamosságánál fogva szükségszerűleg részben bonyolulttá vált, aminek hátrányait leginkább a tájékozatlanabb, tehát kisebb ember érezte meg, adórendszerünk pedig részben még ma is igazságtalan: de mind e hiányok dacára az a haladás, amelyet e nemzet rövid időn belül tett, óriásinak nevezhető, és természetesen igen nagy anyagi áldozatokat is igényelt, amelyeket e fejletlen nemzetnek meg kellett hoznia. Hogy azután ezen anyagi megterheletés az ország legszegényebb vidékein, és így a Felvidéken is legelőbb és legnagyobb mértékben vált érezhetővé, az a dolog természetében rejlik.

És ezt a pánszláv agitáció, nem a különleges viszonyok, hanem a magyarok és a magyar kormányzat rovására és terhére jegyezte fel. (*Úgy van! Úgy van!*) Hozzájárult ehhez, hogy utóbbi kormányaink és törvényhozásaink a nemzetiségi törvény egyes intézkedéseinek káros volta tekintetében csakhamar tájékoztak, és igen természetesen ezt a törvényt nem abban a szellemben hajtották végre, mint az agitátorok óhajtották volna; ez ezután a mi tót népünknek, mint a magyaroknak a tót nemzetiség elnyomására irányuló törekvése szuggeráltatott, és mindezen állapotok feletti elégedetlenséget képesek voltak a magyarok elleni lángoló gyűlöletté átváltoztatni, aminek pozitív oldala is ma tót népünk egy részének külön politikai párttá szervezkedés iránti óhajában és törekvésében mindinkább kidomborodik.

És ha mindennek dacára valaki a nemzetiségi törvény revíziójának szükségességét hangoztatta, rendszerint arra a megjegyzésre akad, mintha ez visszaesést jelentene magában a liberalizmusban. Engedje meg a t. képviselőház, hogy ezen, szerintem teljesen téves felfogást helyesbítsem. Köztudomás szerint a liberalizmus nemcsak különböző nemzeteknél, de ugyanazon egy nemzetnél is, különböző időkben, különböző méretekben érvényesült; majd kijebbre terjesztette határait, majd beljebbre helyezte el meggyéit, miként ezt az illető nemzetnek azon időbeni szükségletei és viszonyai kívánatosnak tüntették fel, vagy legalább látszottak feltüntetni. Magának a liberalizmusnak a fogalmát és tartalmát eddig legbehatóbban Széll Kálmán a főrendiház felirati vitája alkalmával fejtette ki; akkor az is mondatván, hogy a szabadelvűség az erőket összesíti és tömöríti. Amikor a nemzetiségi törvény létesült, a Felvidék hazafias közönségét nemcsak hogy elkedvetlenítette, de részben annyira elkezerítette, hogy visszavonásra is bírta, az agitátorokat pedig ki nem elégítette, mert ezeket, míg a magyar nemzeti állam mint olyan fennáll, kielégíteni nem lehet.

Ugron Gábor: Az már igaz!

Vietoris Miklós: De meggyőződésem szerint az a magyar politikus még meg nem született, ki e törvény fennállásának 36. évében azt a percet meg tudná jelölni, melyben ezen törvény a liberalizmusnak hirdetett, erőt összesítő és tömörítő hatását gyakorolta volna; ami nagyon természetes is, mert a mi viszonyainkhoz és politikai végcélunkhoz mérten a liberalizmusnak túlhajtásait foglalja magában. És ha mi e törvénynek 36 évi fennállásából magának a törvénynek a hatására nézve

tájékozódást szereztünk, mely tájékozódottsággal természetszerűleg a 68-i törvényhozás nem rendelkezhetett, és ennél fogva ezen törvény túlzásait a kellő mértékre resztringáljuk, ez semmi esetre sem jelenthet magában a liberalizmusban visszaesést, hanem a liberalizmus tanai követésének lehető figyelembevételének, a törvénynek a mi mai viszonyunkhoz, szükségleteinkhez és a mi politikai végcéljainkhoz mért célszerű, és ezért ésszerű átalakítását . . .

De t. ház, hogy is létesült ez a törvény? Az akkoron a kormánypárton levő valamennyi felvidéki képviselő ama határozott kijelentése dacára, hogy erre nincs szükség, az akkori balközépnek, igen természetesen magának a törvénynek üdvös hatására nézve a legnagyobb jóhiszeműséggel folytatott sürgetésére, ami döntő támogatást nyert b. Eötvös József nemes és fennkölt gondolkozásában, de eszményi felfogásában. Így létesült ez a törvény, melyről az 1902. évi költségvetés tárgyalása alkalmával a volt t. kultuszminiszter úr a következőképp nyilatkozott (o l v a s s a):

„Annak a törvénynek nemcsak szavai vannak, hanem szelleme is van, és ez mindjárt a bevezetésben jut kifejezésre, amikor azt mondja, hogy az államnak összes honpolgárai az alkotmány alapelve szerint politikai tekintetben egy nemzetet képeznek: az osztatlan egységes magyar nemzetet. Ezt az elvet tekintem mintegy devizül, amelynek szövétneke mellett kell a törvény minden egyes szakaszát magyarázni, és ott, ahol az osztatlan egységes magyar nemzet veszélyeztetve van, a törvény szavát sem tudom végrehajtani, mert különben a törvény ellentétbe jönne magának a törvénynek szellemével.” (Általános élénk helyeslés.)

És Hodossy Imre igen t. képviselőtársam ugyancsak, midőn az egyes szakaszok magyarázatába bocsátkozik, segítségül hívja a bevezetésben levő szellemet. Hát ezt a magyarázatot elfogadom, t. képviselőház.

De a gyakorlati életben egészen mást látunk, mert a pánszláv agitátor, midőn a nép elé áll és a nemzetiségi törvény szakaszainak rideg betűjét magyarázza, távol áll attól, hogy a bevezetésben rejlő szellemet segítségül hívja, hogy egyáltalában ezt a szellemet, ezt a bevezetést említse, hanem segítségül hívja a maga állam- és nemzetegység rontó és bontó átkos szellemét, és ennek a segédmélével igenis beigazolja, hogy a magyar a tót nemzetiség elnyomására tör, és azokban, akik jó és balsorsban egy évezreden át velünk testvéri viszonyban éltek, azt az érzést kelti, hogy nekik tömörülniük kell, és védekező helyzetbe kell helyezkedniük, és kiviszi a törvény tiszteletlenségének híret külföldre. Pedig hát, t. képviselőház, valamely állam belső konszolidáltságának, erejének, hatalmának és kifelé való súlya megbírálásának fokmérőjét elsősorban az állam polgárainak a hazai törvény iránti tisztelete képezi, és így annak a hitnek a keltése, mintha itt a törvények nem respektáltatnának, magának az állam tekintélyének csorbítását jelenti. És ha Magyarország közönsége mindezen állapotok és eredmények kútforrását a nemzetiségi törvény nem éppen szerencsésnek mondható koncepciójában találja: akkor azon csodálkozunk nem lehet, hogy Pozsony vármegye felhívására³ a törvényhatóságok és ellenünk a közönség színe-java a nemzetiségi törvény revíziója mellett állást foglaltak. (Helyeslés.)

³ Szövegét l. Állami Levéltár (Bratislava) Alispáni iratok 1900 – 1913. 10727/902. – A szlovák népességű megyék egykorú törvényhatósági iratai közül l. még a következőket: a) 1902. máj. 2. A Pozsonyi Magyar Köz-művelődési Egyesület igazgatóválasztmányának felterjesztése a megyei törvényhatósági bizottsághoz a Budapesten megjelenő Hlas L'udu néppárti havilap nemzetiségpolitikai tárgyú cikkei és irányzata tbn. (Állami Levéltár, Bratislava, Alisp. iratok, 1900 – 1913. 10727/902.), b) 1902. okt. 9. Pozsony vármegye közigazgatási bizottságának határozata a 30332. sz. VKM-rendelet (a magyar nyelv kötelező tanítását a népoktatási tanintézetekben elrendelő 1879. évi XVIII. tc. végrehajtása tbn.) foganatosítása ügyében (uo., Alisp. iratok 1900 – 1913. 24721/902.), c) 1902. dec. 15. A Sáros megyei Gazdasági Egyesület felirata a földművelésügyi miniszterhez a felső-magyarországi középbirtokos osztály megmentése ügyében. (Uo., Alisp. iratok 1900 – 1913. 2090/903.) Utóbbi – Pozsony megye törvényhatóságának is megküldött s ennek iratai között fennmaradt – emlékirat részletesen foglalkozik az északi megyék középbirtokos rétege fokozatos gazdasági romlásának okaival, a többi közt az amerikai kivándorlás következtében előállott munkaerőhiánnyal, a középbirtokosok fokozatos eladósodásával stb. és állami segílyt sürget a további eladósodás megakadályozása érdekében. „Ez alkalommal – végződik a Sáros megye alispánja által aláírt, tehát a megyei törvényhatóság által is elfogadott emlékirat – csak azt jelezzük, hogy örökösödési jogunk sürgős reformálását és egy középbirtok telepítési alapnak alkotását minden sikeres akció előfeltételének tartjuk.”

De hát, t. képviselőház, kérdem: vajon okvetlenül szükséges-e, hogy ezen ultima rációhoz nyúljunk?

Rákosi Viktor: Igaza van Pozsony vármegyének!

Vietoris Miklós: Vajon, t. képviselőház, az állami kormányzat bölcsességének megfelelő volna-e, hogy a hazafiatlan agitációnak módot nyújtsunk a hazafias, nem magyar anyanyelvű közönség körében a bizalmatlanság érzelmének bevitelére? Az államkormányzat bölcsességének nem megfelelőbb-e az: más törvények létesítése és a meglevő módosítása által odahatni, hogy magának a nemzetiségi törvénynek szakaszaiba más, mint a bevezetésben rejlő szellem bevihető legyen. . .

Ugron Gábor: Ausztriával szemben is!

Vietoris Miklós: . . . és ekként a hazafiatlan agitáció és a hazafias, de nem magyar anyanyelvű közönség közé mintegy ék üttetvén, maga a nemzetiségi törvény azon magasztos feladat teljesítésére, amelynek céljából nemes alkotói létesítették, alkalmasabbá tétessék. . .

T. ház! Én erre az álláspontra helyezkedem, és úgy vélem, hogy teljesen egy irányban haladok Hodossy Imre t. képviselőtársammal, aki általam ugyancsak említett emlékezetes beszédét a következőképpen fejezte be (o l v a s s a): „A pánszláv agitátorok már régen kivetették rájuk hálójukat, de Kollártól kezdve a legújabb időkig még nem sok sikerrel.” Ti.: a tót anyanyelvű közönségről van szó. Kollár tudvaleg a pánszlávizmus életrekelteje⁴ volt. „Az újabb időben, igaz, 1890 óta úgy veszem észre, hogy nagyobb sikerrel kezd működni, de a kormány feladata úgy intézkedni, hogy az iskolai oktatás kellő alkalmazása, jó és helyes adminisztráció útján ezt az elemet teljesen és véglegesen, örök időkre idecsatolja az államhoz; ne engedje ott azokat az agitátorokat szabadjárta; kísérje éber figyelemmel azoknak működését. Ha ez meg fog történni, nagy eredményeket fogunk elérni, de ez most már csakugyan az utolsó óra, hogy ezt megtegyük.”

Ezzel, t. ház, felszólalásom azon részéhez jutottam el, amelyben, miként azt már előre jelezni szerencsés voltam, utalni fogok azon eszközökre, amelyek az agitáció megszüntetésére nézetem szerint alkalmasak, de amelyeknek sürgős igénybevételét okvetlenül szükségesnek tartom a Felvidéken napról napra tarthatatlanabbá váló helyzet szanálására. (*Halljuk! Halljuk! jobbfelől.*)

Az agitátorok legfőbb tényezője a sajtó, de nem vetik meg az élőszóval folytatott izgatást sem; dalos- és olvasókörök, mindenféle néven nevezendő társadalmi egyesületek, színelőadások, az iskola – ideértve a papnevelést és tanítóképzést is –, újabban a pénzintézetek és legújabban a szövetkezetek az ipari vállalatok útján is izgatnak. (*Halljuk!*) Hogy a mindezekből eredő káros hatások ellensúlyozása szempontjából eddigi kormányaink mit tettek, annak részletezésébe azért nem bocsátkozom (*Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Csak tessék belebocsátkozni! Semmit sem tettek!*), mert ezek közismeretű tények. Hogy azonban mindazzal, ami a nemzeti konszolidáció érdekében addig történt, nemcsak hogy távolról sem értük el a legnagyobb rekordot, hanem hogy a Felvidéken a nép gondolkozása és érzélemvilága tekintetében a leghatározottabban visszafejlődtünk, az több, mint bizonyos, mert ha voltak is kormányaink, amelyek a nemzetiségi ügyek kezelésénél szorosabbra fogták a gyeplőt, ez belemeléséink térfoglalásában bizonyos ideiglenes stagnációt idézett is elő, de éppen mert állandó nem volt, állandó eredményt azért nem idézhetett elő, mert valamint minden kormányakciónak, úgy kiváltképpen ezen a téren a kormány minden ténykedésének azon jeligék alapjára kell helyezkednie, amelyekkel a múlt kormány a hatalom polcára lépett, amelyeket a jelenlegi kormány is magáénak vall, ha nem is kifejezetten e szavakkal, de szerintem úgy értelmezve, hogy törvényeket kell létesíteni, melyek a magyar nemzeti állam és az egységes és osztatlan magyar nemzeti jogos követeléseket szolgálni nemcsak hivatvák, hanem alkalmasak is. És ezen szabatos, félreérthetetlen és félremagyarázhatatlan törvények betű szerinti értelmében, de soha politikai végcélunkat szem előtt nem tévesztve, igazságot kell szolgáltatnunk az ország bármely anyanyelvű polgárának.

⁴ A szláv irodalmi és történeti kérdésekben egyaránt járatlan felszólaló tárgyi félreértése. Kollár nem a „politikai pánszlávizmus”, hanem a „szláv irodalmi kölcsönösség” irodalompolitikai mozgalmának volt egyik létrehívója.

Én elismerem, hogy a helyzet nehéz, de nem leküzdhetetlen. Nehéz a helyzet azért, mert a szabadságot mindnyájan egyaránt szeretjük. Itt eleve kérem a t. képviselő urakat, miszerint szavaimban semminemű agresszivitást keresni ne méltóztassanak, hiszen felszólalásom célja nemcsak az, hogy a pánszláv izgatás veszedelmét ismertessem, de a magam csekély és szerény tehetségéhez képest ezen agitáció megszüntetésére, megsemmisítésére és megtörésére alkalmas eszközök tekintetében a lehető összhangot a házban is létesítsem. Ezt a törekvésemet pedig akkor szolgáltnám kétségtelenül a legkevésbé jól, ha bárkivel szemben vagy bármely irányban is agresszív akarnék lenni. Hanem az ügy sikere biztosításának tartozom azzal a leplezetlen kijelentéssel, hogy azért is tartom nehéznek a helyzetet, mert e háznak számos, de igen számos oly tagja van, aki ezzel a kérdéssel nem abban a mértékben foglalkozott, amelyben minden magyarországi képviselőnek és törvényhozónak azzal foglalkoznia kellene. És ezért ebben nem is azt a veszedelmet látják, amelyet mi látunk, akik már önkéntelenül is kényszerhelyzetben is arra voltunk utalva, hogy ezen viszonyokkal közelebről megismerkedjünk, de nehéz a helyzet azért is, mert tudjuk, hogy az elnyomás néha veszedelmes lehet még arra is, akinek érdekében az történik. De ha voltaképp arról van szó, hogy néhány arra úgy sem érdemes egyén szabadságát korlátozzuk-e, vagy az állam létét kockáztassuk-e?

Biztos vagyok abban, hogy minden igaz és hazafias ember készséggel hozzá fog járulni azok szabadságának szűkebb határok közé szorításához, akik a magyar nemzeti államtól nyert jogokat a magyar nemzeti állam ellen használják fel. (*Igaz! Úgy van! a jobboldalon.*) Köztudomás szerint a politikában, mely az egzisztenciák tudománya, változatlan dogmák nem léteznek, és így a sajtószabadság és a gyülekezési jog is, amely magyar vidékeken bajt nem okoz, vést hozó lehet ott, ahol az állam integritásának kárára élnek azzal vissza. Nem szabad tehát visszariadnunk oly eszközöktől, melyek valamely egynyelvű nemzetnél a liberalizmus tanai szerint nem lennének alkalmazhatók. Meg kell már egyszer az agitátoroknak mutatni, hogy izgatásaik ellen akarunk is, bírunk is, tudunk is hathatósan védekezni. (*Élénk helyeslés és tetszés a jobboldalon.*) És mert az a politika, amely nem ezt az irányt követné, nem a liberalizmusnak, hanem egészen más valaminek a kifejezésre juttatását képezné. Én nem is érzem magamat indítatva keresni, vajon ilyen szempontból megfelelőek-e, vajon a liberalizmus elméletének, tanainak ezen a téren is lehető alkalmazása mellett célra vezetőek-e azok az eszközök, amelyeket ajánlani szerencsém lesz? (*Halljuk! Halljuk!*) Ma a bíró, a közigazgatási tisztviselő az izgatóval szemben úgyszólván tehetetlen, mert igen ritka az az eset, hogy a mi viszonyainkhoz mérten túl liberális büntető törvénykönyvbe az agitátor annyira beleütköznék, hogy ezért felelősségre vonható is legyen. Büntető törvényünk 172. §-ának 2. kikezdését tehát szigorítani kell úgy a büntetés mértékét tekintve, valamint a fogalommeghatározás tágítása tekintetében is, hogy a bíró keze utolérhesse azokat az óvatosabb bűnösöket, akik máma büntetlenül gyűlöletet szítnak.

Gajáry Géza: Ez a magyar liberalizmus! Nem frázis!

Zboray Miklós: Más kell oda!

B. Kaas Ivor: Nyitrán mind elítélték, tehát a törvény elég szigorú. Jó adminisztráció kell!

Vietoris Miklós: De ha az agitátor büntető törvénykönyvünk 172. és 173. §-ában körülírt izgatás és lázítás vétségét legkritikább esetben is követi el oly mértékben, hogy ezért felelősségre vonható is legyen, de eljut annak a legszélsőbb határáig, célját eléri, a baj bekövetkezett, mielőtt mi magunk azt észrevennénk. Mert hisz ma a tömeg sem oly nehéz felfogású, mint hajdanában, de legkevésbé a nemzetiségi kérdés terén, melyben évtizedek óta sajtó útján és élőszóval preparáltatott. Mondom nem oly nehéz felfogású, hogy mindent apróra kelljen megmagyarázni. És ha mégis oly nehéz fel fogású tömeg találkozik, találkozik viszont elég sok jóakarató tolmács, ki a hatósági közeg előtt fennhangon el nem mondottakat alattomban továbbadja, és apróra megmagyarázza. És ha mégis megesik, hogy valamelyik agitátort heve elragadja, hogy ügyetlensége beleviszi, még akkor is a túl enyhe büntetés a legkritikább esetben éri, mert, és ezt t. képviselőház, nem említem most kifogásul, még kevésbé gáncsképpen, a mi bíróságunk a maga függetlenségére kiválóképpen kényes, és minden oly esetben, midőn valamely politikai vétségről van szó, ennek csak legenyhébb oldalát szokta figyelembe venni, nehogy a maga eljárásában és ítélkezésében a legtávolabbról is politikailag elfogultnak lás-

sék. És éppen azért is büntető törvénykönyvünk említett két szakaszának idevonatkozó részét az általam jelzett irányban módosítani, és pedig novelláris úton módosítani égető szükség van. (*Helyeslés a jobboldalon. Zaj a baloldalon. Halljuk! Halljuk!*)

Elnök: Csendet kérek!

Vietoris Miklós: T. képviselőház! Ilyen erélyes eljárás mellett a Felvidéken az agitáció nyomban alá fog szállani, és egy-két szigorú megfenyítés után teljesen meg fog szűnni. Mert a pánszláv agitátor alig egy tizedrészt, talán nem is annyi érzeményű ember, és azért nem vértanúnak született. (*Derülség.*) Szereplési vágyból, de leginkább túl és túlnyomó többségben rút anyagi haszonlesésből üzi mesterségét. (*Úgy van! Igaz! jobboldalon.*) Miheiyt azonban a szereplés dicsőségét vagy az anyagi előnyért és nyereségért való reményt szembe kell állítani a szigorú és biztos megbüntetésétől való félelemmel, kétségtelenül ez utóbbinak súlya nagyobb mértékben fog a mérlegbe esni. A mi tót népünk pedig ma teljesen félre van vezetve. Évtizedek óta egyébről sem szerez tudomást, mint a maga elnyomásáról, a magyar állam ócsárlásáról és minden hivatalos tekintély lerombolásáról. És mindezt, t. képviselőház, úgyszólván büntetlenül látja megcselekedetni, és ennél fogva azt hiszi, hogy ez nem is tiltott cselekmény.

Mihelyt azonban az ily eljárásnak tiltott voltát be fogja látni a bekövetkezett megfenyítésekből, mert tót népünk nemcsak hazafias, de felette törvénytisztelő is, az a nagy befolyás, amelyet az agitátor ma reá gyakorol, nyomban alá fog szállni, sőt idővel megvetett és gyűlölt alakká fog süllyedni. (*Igaz! Úgy van!*)

De, t. képviselőház, az agitátorok hódítanak pénzüzetek révén is. Ugyancsak az 1902-i költségvetés alkalmával dr. Sebess Dénes t. képviselő úr egy nemcsak alakilag díszes, de tartalmilag érdekes és értékes beszédben⁵ azokat az állapotokat ecsetelte, amelyeket az általa ismert vidéken az ún. oláh nemzetiségi intézetek létesítettek. (*Halljuk! Halljuk!*) A Felvidék pánszláv pénzüzetei éppen ily irányban iparkodnak hódítani, és az a kisebb ember, aki hitelét ily pénzüzetnél igénybe vette, az annak nemcsak anyagilag lekötöttje, de igenis az agitátor politikai törekvésének úgyszólván védte len rabszolgájává lett. (*Igaz! Úgy van! a jobboldalon.*) Hogy ez ellensúlyoztassék, úgy magántanácskozásban, valamint a sajtóban is két eszme merült fel. (*Halljuk! Halljuk!*) A Felvidéken felállítandó ún. nemzeti bank és a vidéki hazafias vezetés alatt és jól akkreditált pénzüzeteknek az államkincs társzéről olcsó betétben való részesítése, hogy ekként képesítve legyenek a leszámítolási kamatlábat alászállítani, és mintegy konkurrenciá útján, a nem hazafias irányban haladó pénzüzetek klientúráját elvonva, ezen intézetek fennállhatását lehetetlenné tenni vagy legalább megnehezíteni.

Lehet erről írni, lehet erről sokat beszélni, és lehet a tájékozatlan publikumnál ezzel hódítani is, de én, aki a felvidéki intézetek viszonyait éppúgy ismerem, amint a nép gondolkozását, meg vagyok győződve arról, hogyha ezek az eszmék megvalósíthatnának, ezek egyebet nem eredményeznének, mint a pánszláv agitátorok gúnymosolyát. (*Mozgás a baloldalon.*) Egyszóval: eredménytelen volna az egész akció. (*Halljuk! Halljuk. a jobboldalon.*)

Nem kívánom ezt a nézetemet indokolni, mert igen messzire vezetne, és igen soká kellene a t. ház terhére lennem (*Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.*), azonban, ha ez eszmék nem is valósíthatók meg, ez nem enged arra következtetni, hogy egyáltalában semmit sem tegyünk, mert ránk magyarokra közböns nem lehet, hogy az a kétmillió tót anyanyelvű közönség abban a hűségben és ragaszkodásban, amellyel ezer év óta a magyar állammal és a magyar nemzettel fennállott, tovább is fenn fog-e állni, vagy az agitacionális eszközök befolyásának védtelenül átengedve, idővel a magyar nemzeti állammal ellenséges helyzetbe jussone?

Nem kívánok konkrét indítványokkal előállni, hiszen nálamnál hivatottabb fog erre vállalkozni, de egyet figyelembe kell venni: azt, hogy míg a külföldi tőke beözönlésének és a szabad forgalomnak lehetőleg kevés gátat emelünk, addig viszont a magyar államra nézve perverz helyzetnek tartom,

⁵ L. Sebess Dénes az 1902. évi költségvetés tárgyalásakor, 1902. febr. 6-án az erdélyi román mozgalomról és a székelek gazdasági megsegítése tárgyában mondott beszédét. — Képv. Napló, 1901–06, II. 306–9. l.

hogy a maga területén oly pénzüntézeteket tőrjön meg, amelyek nemcsak a mi gazdasági viszonyaink fejlesztésére szolgálnak, de amelyek alattomban, közvetve annak megrontására törnek, amely minden magyar politikusnak kell, hogy legszentebb ideálját képezze, hogy törjenek a magyar nemzeti állam kiépítésének munkája ellen. *(Igaz! Úgy van! jobbfelől.)* Itt okvetlenül be kell következni egy nagymérvű ellenőrzésnek, amely ily esetben a retorziót is megadja.

B. Kaas Ivor: A kereskedelmi törvény reformjánál.

Vietoris Miklós: Amit pedig ezen pénzüntézetekre vonatkozólag mondtam, az természetesen teljes mértékben vonatkozik az önszegélyző hitelszövetkezetekre is. A szövetkezeti eszmének én egyáltalában nagy híve vagyok, hiszen el kell ismernünk, hogy az ország bizonyos vidékein a fogyasztási szövetkezetek áldásosan működnek. Hanem hogy a Felvidéken a mai kifejlődött közlekedés mellett, hol a községek is nem éppen messzire esnek egymástól, a falvak meg éppenséggel egymásnak a hátára vannak építve, amelyek mindegyikében 1—2—3 szatócsüzlet is van, melyben a kisebb ember a maga házi szükségleti tárgyait — amennyire én tapasztaltam — sokkal olcsóbban vagy lényegesen olcsóbban szerezheti meg, mint a szövetkezetben, mire legyen jó az a fogyasztási szövetkezet?

Sándor Pál: Hogy a „Krestyán”-t olvassák!

Vietoris Miklós: Megmondom. *(Halljuk! Halljuk!)* Arra, hogy az inkarnátus pánszlávok által létesített ilyen fogyasztási szövetkezetek helyiségébe a szövetkezethez tartozó vagy nem is tartozó közönség bármikor szövetkezeti ügyek megbeszélése címén egybecsődíthető legyen, és itt aztán a közigazgatási hatóságtól ellenőrizhetetlen módon szabadon folyjon az izgatás a magyar állam és nemzet ellen. *(Igaz! Úgy van! jobbfelől.)*

B. Kaas Ivor: Ez már politikai gyanúsítás! *(Mozgás jobbfelől.)*

Buzáth Ferenc: Ezt már a zsidók mondják! *(Zaj.)*

Szüllő Géza: A kocsmában azonban lehet izgatni! *(Mozgás.)*

Sándor Pál: Hát ez fáj? *(Nagy zaj balfelől.)*

Elnök: Csendet kérek!

Vietoris Miklós: Kérem, én nem néppárti szövetkezetekről beszélek.

Sándor Pál: Azok még rosszabbak!

Vietoris Miklós: Ezek a szövetkezetek megmaradnak, de a néppárt el fog múlni. *(Derült, ég jobbfelől.)* Én a nemzetiségi vidékeken a közigazgatási hatóságot, a szabad ipar és kereskedelemről eltérően felhatalmaznám, hogy az ilyen gyanús szövetkezetek létesítését megakaszthassa, illetőleg a létező szövetkezeteket, amelyek ilyen veszedelmes irányban fejlődtek, becukhassa.

Végül még egyet! Ha már a törvényhozás bölcsessége jónak látta, hogy oly szigorú összeférhetlenségi törvényt létesítsen, akkor ezt még meg kellene toldani azzal, hogy aki a büntető törvénykönyv 172. és 173. §-ában foglalt, a magyar állam és nemzet elleni izgatás vagy lázítás vétsége miatt végérvényesen elítéltetett, ennek a háznak a tagja többé ne lehessen. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Ilyen embernek a magyar parlamentben nincs helye. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

B. Kaas Ivor: Mikor beszél a szászokról? *(Nagy zaj a jobboldalon.)*

Vietoris Miklós: Kérem én csak a tótokról, a pánszlávokról beszélek, azokról, akiket ismerek, és arról, amit tudok. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Míg azonban az agitációval szemben ily erélyes intézkedéseket tartok kívánatosnak, addig ezeréves hagyományainknak és szabadságszeretetünknek megfelelően nem magyar anyanyelvű polgártársainkkal szemben ugyanazt a lojális és liberális politika követését tartom kívánatosnak, amelyet eddig is követtünk. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Hogy az agitáció megszüntetésével a nemzetiségi kérdés még megoldást nem nyert, azt úgy hiszem, mindnyájan tudjuk. Erre szükséges, hogy kormányzatunk minden ágazatában egy céltudatos akció induljon meg, kétségtelenül elsősorban az anyagiak terén, mert a nehéz fizikai munkával magának megélhetést biztosító ember elsősorban az anyagiak felé hajlik, és mert állandó jólét biztosítása az értelmiség átlagának fejlesztése és emelése nélkül nem képzelhető. Igen természetes, hogy ennél a kérdésnél az iskolának éppúgy ki fog jutni a maga része, amint ki fog jutni a gyors és olcsó igazságszolgáltatásnak és kifogástalan közigazgatásnak.

Ezen kérdések egyenként is képesek egy terjedelmes beszéd kereteit betölteni, és mert a t. ház becses türelmét már úgyis soká vettem igénybe (*Halljuk! Halljuk!*), és mert különben az egyes tárcáknál is szükség esetén külön-külön felszólalhatok, engedjék meg nekem, hogy még csak igen röviden, pár szót szóljak az ún. magyarosodás vagy magyarosítás kérdéséről, ezt kapcsolatba hozva annak végigindokolásával, hogy ebben a kérdésben voltaképpen miért szólaltam fel. (*Halljuk! Halljuk!*)

Beksics Gusztáv t. képviselőtársam „Magyarország jövője” című művének 58. lapján a következőket mondja (*olvassa*): „Felesleges újra mondanom, amit már annyiszor igyekeztem érthetően megmondani, hogy a mi nemzetalakulásunk célja nem a más nyelven beszélő honfitársak nemzetiségének megsemmisítése, sőt minél több nem magyar anyanyelvű honfitársunkat igyekszünk megnyerni a magyar nemzeti eszmének. De a magyarságot úgy meg akarjuk erősíteni kultúráilag, s meg akarjuk növelni számbelileg, hogy a nemzetiségi társadalmak ellenséges kiformalódása tönkre ne tegye nemzetiségünket s majdan államegységünket.”

Én teljesen osztom t. képviselőtársam ezen felfogását. Én is óhajtom, hogy nem magyar anyanyelvű polgártársaink az állam hivatalos nyelvét is elsajátítsák, mert ez nemcsak a magyar nemzeti államhoz közelebb fogja őket hozni, hanem egyéni érdekükben is áll, sőt okvetlenül kell, hogy az ide irányuló törekvésünk az eddiginél aránytalanul határozottabb módon érvényesüljön, anélkül azonban, hogy ez legtávolabbról is annak még csak látszatával is bírjon, hogy tót anyanyelvű testvéreinket ezáltal a maguk jellegéből kivetkőztetni, anyanyelvükből kifosztani akarnók, mert ennek még csak a látszata is gyűlöletet keltené és a magyar nemzeti államnak nemhogy hasznára, hanem kárára válnék. (*Igaz! Úgy van! a jobboldalon.*) És ha figyelembe veszem, hogy tót népünk anélkül, hogy a magyar nyelvet bírta volna, a magyar nemzethez hű és ragaszkodó volt, és ha figyelembe veszem, hogy akárhány embert ismerek, és kétségtelen, hogy a t. képviselőtársaim is ismernek akárhányat, akik a magyar nyelvet tökéletesen bírva, mégis a magyar államnak és mindennek, ami ezzel kapcsolatos, gyűlölködő ellenségei: akkor nem is a nyelv bírására fektetem a fő súlyt, hanem az érzelmek azonosságára abban a tekintetben, hogy nemzeti konszolidációnk mindnyájunk boldogulásának nélkülözhetetlen követelménye. (*Helyeslés jobbfelől.*)

Pedig, t. képviselőház, ezen felfogásban nekünk szaporodnunk kell, ha élni akarunk, mert e világrészen bizonyos territoriális hatalmi átalakulások következhetnek be, és ezeknek az eseményeknek itt egy egységes magyar nemzeti államot kell találniok, mert a legnagyobb magyar jóvendőmondása rajtunk csak ezen esetben következhetik be. (*Úgy van! jobbfelől.*) Ha ellenben azt az áldatlan és célt elvesztett nemzetiségi politikát fogjuk folytatni, amelynek eredményeként ki kell jelentenem, hogy a Felvidéken nemzeti konszolidációnk tekintetében nemcsak haladtunk volna, hanem visszafeljődünk, azt a nemzetiségi politikát, amelynek értelmében nem magyar anyanyelvű testvéreinket az agitátorok befolyásának úgyszólván védtelenül kiszolgáltatjuk, akkor ezek lelkületükben szükségszerűleg az egységes nemzeti államtól mindinkább el fognak idegenkedni, és a ma még egységesnek hirdetett nemzeti állam idővel föderalisztikus állammá fog süllyedni, és olyan politikai megrázkódtatás esetén, mint aminőt jeleztem, az ország határaitól elesvén az a magyarság, amely ma az ország, hogy úgy mondjam, szívének lakja, mert azokra a magyarjainkra, akik ma idegen anyanyelvű polgártársaink között be vannak ékelve, ily rázkódtatás esetén azért nem számíthatunk, mert őket az ár el fogja sodorni ama feladatok teljesítésére, amelyekre a mai territoriális kiterjedéssel és lakossági számmal bíró egységes magyar nemzeti állam hivatva volna, képesítve nem lesz. (*Igaz! Úgy van! a jobboldalon.*)

Én azt ugyan megengedem, hogy azok a t. politikusok, akik innen a házból vagy a tősgyökeres magyarságlakta vidékekről nézik az ország helyzetét, nem olyannak látják, mint én, vagy Felvidékünk hazafias közönsége. De nem is az a kérdés, hogy a távol vagy távolabb állók a helyzetet minőnek látják, hanem az, hogy minőnek találjuk mi a közvetlen közelségben szerzett tapasztalataink után? Minőnek találjuk mi, kik a harc hevében fékevesztett szenvedelmeket szemléljük, és békességes időben a nép lelkébe behatolva, megvallom, az agitátorok átkos munkájának teljes sikerét konstataálni kényszerültünk. (*Igaz! Úgy van! a jobboldalon.*)

Az, t. képviselőház, aki ezen káros és veszedelmes agitáció ellensúlyozását és megfékezését a társadalomra akarja hárítani, e téren teljes tájékozatlanságot árul el, mert hol van az a társadalom, hiszen legtöbb tagjának önmagával elég a baja, azonkívül a pártpolitikai szempontok által annyira szilánkokra foszlott, hogy őszinte és így áldásos működésre még ebben a kérdésben sem képes. Társadalom és államhatalom vállvetett, céltudatos, meg nem szűnő törekvése van szükség (*Élénk helyeslés a jobboldalon.*), hogy megtartsuk azt, ami a mienk, és visszahódítsuk azt, amit a hazafiatlan agitáció tőlünk elrabolt. (*Élénk helyeslés jobbfelől.*)

A jelen kormány programjában határozottan kifejezésre van juttatva, hogy minden, a magyar állam és nemzet ellen irányuló támadás nemcsak hogy vissza fog utasíttatni, hanem meg is fog torolttatni. Azon 17 év alatt, hogy szerencsés vagyok a jelenlegi miniszterelnök úrral a képviselőházban helyet foglalhatni, meggyőződtem, hogy ő akarni tud (*Mozgás balfelől.*), és ott, ahol az ország és nemzet érdekeit veszélyeztetvelátja, akaratát kellő elszántsággal érvényesíteni is tudja. (*Igaz! Úgy van! jobbfelől.*)

Zboray Miklós: A galaci ügyben!⁶ (*Zaj. Halljuk! Halljuk!*)

Vietoris Miklós: Én tudom, hogy a t. miniszterelnök úr a Felvidéken létező viszonyokra nézve teljesen tájékozva van, azért nem is hiszem, hogy amit itt elmondtam, a pusztába kiáltó szó gyanánt fog nyomtalanul elhangzani. Visszhangra fog az találni a kormánynál, de a t. képviselőház minden tagjánál is pártkülönbség nélkül. Ezen hitben fogadom el a költségvetést általánosságban a részletes tárgyalás alapjául. (*Élénk helyeslés, éljenzés és taps a jobboldalon és a középén. Szónokot számosan üdözlök.*)

B

1904 jún. 30

Gr. Tisza István miniszterelnök beszéde „a nemzetiségi agitáció megfékezéséről” az 1904. évi költségvetési vitában

Képv. Napló, 1901—1906, XXVI. 129—132. l.

... Ezek után, t. ház, egy másik nagyfontosságú kérdésre legyen szabad áttérnem, tudniillik arra témára, amelyet Vietoris Miklós t. barátom, mint ezen ügynek igen alapos ismerője, tárt fel a képviselőház előtt. Igaz, az én t. barátom elsősorban a felvidéki viszonyokról s különösen az úgynevezett tót nemzetiségi kérdésről beszélt, amelynek ő az élethől alapos ismerője. És meg kell jegyeznem mindjárt, hogy tényleg a nemzetiségi kérdés talán legkönnyebben kezelhető éppen a Felvidéken, azon nagyfontosságú körülménynél fogva, hogy a Felvidék tót ajkú lakossága olyan egyházak kötelékébe tartozik, amely egyházak nagyszámú magyar hívekkel és egészben véve magyar jelleggel bírnak. Nincsen meg tehát az a komplikáció, amely a dolog természeténél fogva áll be mindenütt ott, ahol a nemzetiségi határvonal egyúttal egyházi határvonalat is képez. Ily körülmények között, t. ház, csak mély sajnálattal lehet konstatálni azon jelenségeket, hogy a legfőbb vezetésükben teljesen hazafias szellemű egyházaknak is exponált közegei azon a vidéken nem mindig teljesítik azon kötelességeket, amelyeket a hazafiság szempontjából tőlük megvárni lehet. Az államnak direkt beavatkozási joga ezen a téren kevés. A feladat, a hazafiúi kötelesség elsősorban az egyházakra: a római katolikus és az ágostai egyházra hárul. (*Úgy van! jobbfelől.*) Én csak azt jelenthetem ki, hogy az államkormány egész erejével, egész odaadással támogatni fogja ezen egyházak vezetéségeit azon törekvéseikben, hogy kérlelhetetlen szigorral irtsanak ki kebelükből minden hazafiatlan elemet. (*Élénk helyeslés a jobboldalon és a középén.*) De, t. ház, ha ettől a nagyon fontos körülménytől eltekintünk, akkor a kérdés körül-

⁶ L. 32. sz. irat. (1904. jún. 20. A nemzetiségi törvény – 1868. XLIV. tc. értelmezése a galaci osztrák – magyar konzul német nyelvű átiratának képviselőházi vitájában.)